

Francisc Schneider

Copilarie sub trei cârmuiri

(Continuare)

In clasa întâia

În vara lui 1940 am împlinit șapte ani. Am fost sărbătorit în familie și cu prietenii mei din vecini, la care s-a adăugat Ioșca Horvath, un văr din partea bunicii Emma. Ioșca stătea de o lună în casa din fostul depozit de lemne, împreună cu bunicii săi, domnul și doamna Bergmann care s-au mutat la noi temporar căci locuința lor din Timișoara a fost deteriorată în urma unei ploi torențiale. Dintre darurile primite am remarcat un ghiozdan, penar cu toc, penițe, creioane, negru și colorate, caiete și un abecedar. Încep pregătirile pentru școală. Pentru început vreau să cunosc literele și cifrele, apoi încep să silabisesc cuvinte.

Cu mama, Boris, și Ani, sora mea. 1942

La sfârșitul verii am fost la școală să mă înscriu. Am pornit de dimineață cu mama pe jos până la biserică, la capătul tramvaiului cinci, apoi ne-am dus cu tramvaiul până la stația strada Frobl, unde am coborât. Mama mi-a atras atenția că trebuie să țin minte drumul, căci voi veni neînsoțit la școală. Am mai parcurs acest drum de câteva ori, însoțind-o pe Edeș la sinagogă.

Kilometricul drum, larg ca un bulevard, locul târgurilor de marți și vineri, înțesat de tejghele și tarabe, cu de toate, la îndemâna unei lumi pestrițe. Am trecut lângă prăvălii evreiești, apoi am traversat intersecția cu strada Preyer, îngustă și întunecoasă, unde se imbulzeau pietoni bărboși în caftan. Copiii de diverse vârste se jucau zgomotos în plină stradă, aruncându-și vorbe de-a valma în limba română și idiș.

Am ajuns la sinagogă, un edificiu ce domina casele din jur, având pe frontispiciu tablele legii, iar ceva mai jos o nișă cu o stea în șase colțuri. Am intrat în curtea sinagogii, pe lângă o clădire veche, joasă și întunecoasă, în care de sărbători, prin geamuri minuscule, la lumina palidă a lumânărilor se zăreau bărbați înfășurați în tales care se rugau zgomotos, înclinându-se ritmic. Acum însă, în incintă erau băieți de vârsta mea și mai mici, cu tichie și perciuni, repetând în cor frazele rostite de rebe, conducător al hederului.

Mai încolo, la capătul curții se ridica, impunătoare, clădirea etajată a școlii, cu o ușă masivă în centru, iar deasupra porții se putea citi: ȘCOALA PRIMARĂ CONF. IZR. ORT. TIMIȘOARA IV. Am fost întâmpinați de o doamnă nu prea înaltă, plinuță, între două vârste, cu o față nefardată, ridată, dominată de o privire blândă, umbrită de un păr roș-arămiu decolorat. S-a prezentat, Serena

Hirsch, învățătoarea clasei întâia. M-a întrebat care este numele meu evreiesc. Am rămas nedumerit, dar mama i-a spus.

Acasă am cerut lămuriri de la bunica. Ea mi-a explicat clar, cu toate amănuntele. Copiii creștini sunt botezați la câteva zile de la naștere, prenumele fiind numele de botez. La evrei este altfel, ei nu sunt botezați, ci băieții în a opta zi sunt tăiați împrejur, adică li se taie capătul puțucii. Este ritualul reprezentând legământul lui Abraham cu Dumnezeu și de atunci se face la toți băieții. Să știi, mi-a spus ea, că tu nu trebuia să fi tăiat împrejur căci așa te-ai născut, la fel ca și Moise. Tu ai un prenume Ferentz – Feri, Francisc pe românește, iar numele tău evreiesc este Haiem ben Ṭwi, Haiem, numele pe care l-a avut și bunicul tău Feri și ben Ṭwi, fiul lui Ṭwi, adică al tatălui tău Akoș.

Peste câteva zile am pășit pragul clasei întâia, împreună cu vreo douăzeci de fete și băieți, întâmpinați de învățătoarea noastră. Dintre fete am remarcat de la început pe Eva Schwartz și Clara Taub, deosebit de drăguțe, iar dintre băieți cunoșteam deja pe Moși Gross și pe Emeric Klinenberg, cu care m-am jucat în curtea templului de sărbători. La aceștia s-a adăugat Shai Hemli, un copil palid, plăpând, care venea la școală ținut de mână de învățătoarea noastră.

În fiecare zi orele erau axate pe scrisul și cititul silabelor și cuvintelor românești, alternând cu semnele scrierii ebraice, precum și cu cifrele legate de adunare și scădere. Nu lipseau nici povestirile cu tâlc, specifice copilăriei, larg comentate de noi. După-masă, acasă, discutam cu prietenii mei din vecini despre cele învățate și auzite, fiecare laudându-se cu școala lui.

Intr-o iarnă geroasă, de Bobotează, împreună cu Ossi Klein și Moși Gross, după școală, ne-am alăturat zecilor de oameni care se îndreptau spre Bega, pentru a urmări aruncarea crucii de pe pod de către preot și scoaterea acesteia de câțiva tineri temerari care se aruncau în apa cu gheață pe mal.

Demult nu o mai văzusem pe doamna Weissgerber, o prietenă a lui Edeș, care locuia pe strada ce ducea spre gara Fratelia. A venit la noi într-o duminică dimineața. Știam că avea o fată care s-a căsătorit cu un an în urmă cu un fotbalist din Oradea, Edeș fusese la biserică cu ocazia căsătoriei religioase. După nuntă s-au mutat în Oradea, și doamna Weissgerber era necăjită căci, de când Bihorul a fost cedat Ungariei, comunica greu cu fiica ei, care s-a mutat cu sotul la Budapesta cu fotbalul, și și-a schimbat și numele din Peciovski în Perenyi. Unchii mei care mai ascultau uneori la radio transmisiile de fotbal de la Budapesta, au auzit de un mare fotbalist cu acest nume.

Primăvara, într-o seară, au apărut pe stradă un grup mare de soldați călare, cu uniforme ce nu mai văzusem. S-au oprit în fața măcelăriei Mudrici, apoi au intrat în curte. Erau militari germani care s-au cazat acolo, profitând și de uriașul grajd care altădată adăpostea vite. Au stat câteva zile, timp în care grupul de copii sub conducerea lui Milan am fost să căscăm gura la priveliștea nemaivăzută și la popotă să gustăm din cafeaua destinată soldaților. După plecarea lor, Milan ne-a spus că s-au dus spre granița cu Sârbia.

Edeș zicea ca toate acestea înseamnă că războiul bate la ușă. Așa a și fost !

RĂZBOIUL ȘI DICTATURA

5711 - 5714
(1941, 22 iunie – 1944, 23 august)

Evacuarea

La începutul lui iunie 1941 a început vacanța mare după clasa întâia. Cu prietenii mei din Fratelia am făcut planuri de joacă și hoinăreli. Puține zile ne-a fost dat să ne bucurăm împreună, căci știri îngrijorătoare despre iminența războiului cu participarea României a determinat pe cei ai casei să restrângă joaca și mai ales hoinărelele. Părinții mei și ceilalți din casă se așteptau la ce e mai rău, cu toate că vecinii au căutat să-i liniștească.

Cu o zi înainte de începerea războiului s-a dat ordinul de evacuare pentru evrei, cu obligația de a se muta în oraș, cu minimumul necesar pentru trai.

Dimineața m-am trezit de forfoteala din casă. Se împacheta, mobilierul era dislocat. În fața casei staționa o căruța cu platformă, în care tata și unchii mei încărcau o parte din mobilierul bucătăriei, patul rabatabil și două divanuri. Căruța a plecat împreună cu unchii mei. În curte, domnul Barna aduna păsările în cotețe ca să le ducă la piață pentru vânzare. În același timp bunica împărțea diverse piese de mobilier vecinilor care se angajau să le păstreze cu grijă. Lăzi și geamantane au fost duse acasă la familia Barna. Între timp, a doua căruță cu patul mare din dormitorul lui Edeș și al meu, cât și dulapul de acolo, precum și lăzi conținând vase și haine a fost gata de plecare. Am urcat lângă vizitiu împreună cu Edeș. În același timp, părinții cu sora mea Ani au pornit spre tramvai, încărcăți cu bagaje. În fața casei s-au adunat vecini și cunoscuți. Surorile Muller, doamnele Mudrici, Gajo, Szaiko, Ghilani neni, baba Sofi lăcrămau. Prietenii mei stăteau triști, crispați, cu privire tulburată.

Căruța a pornit în susul străzii, spre calea Șagului, lăsând în urmă casa moașei Kadar, trecem pe lângă casa familiei Glauber, în aceeași situație ca noi, ajungem la capătul străzii la băcănia doamnei Steiner, unde făceam cumpărăturile, era închisă, cu un anunț lipit de ușă, și o cotim la dreapta. Mă uit întrebător spre Edeș: Unde mergem ? În noua noastră locuință, strada Ion Vasi 20, răspunde ea cu un timbru tăios.

Ajungem la linia de tramvai, continuând drumul spre Timișoara. Trecem pe lângă cimitir, cotim pe strada Porumbescu, o stradă lungă, care parcă nu se termină. Ajungem la piața Lahovari, dar înainte de aceasta o cotim pe lângă casa din colț pe care scrie Farmacia Sarga. Înaintăm pe strada Coroana de Oțel, trecem de primul colț, strada Memorandului și la colțul următor apare scris strada Ion Vasi. Cotim spre stânga, pe o stradă pietruită cu bolovani de râu și străjuită de copaci masivi, înalți, cu coroană bogată. Trecem pe lângă fabrica de sifoane Hercules, și după câteva case apare numărul 20. Este o casă cu un etaj, cu două caturi despărțite de o poartă masivă cu două corpuri. La stânga porții, pe perete remarc un înscris: C. N. R.

De după poartă apar unchii mei, deschid larg poarta și intrăm în curte până la capătul ei, în dreptul ușii avînd sus tăblița cu numărul 5. Am ajuns !

Copilarie sub trei cârmuiri

(Evocari mozaice)

Partea I

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie1_0312.pdf

Partea II

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie2_0512.pdf

Partea III

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie3_0712.pdf

Partea IV

http://www.bjt2006.org/FS_copilarie4_0912.pdf

Francisc Schneider MD, PhD, Dhc.

S-a nascut la Timisoara in anul 1933. A absolvit Facultatea de Medicina Timisoara in 1957. In perioada 1957 – 1960 a fost medic de circumscriptie la Certeze-Negresti Oas (ulterior a devenit cetatean de onoare al comunei). Intre 1960 - 1998 a fost profesor de fiziologie la Universitatea de Vest „Vasile Goldis” din Arad.

Are 198 lucrari stiintifice publicate, peste 20 de carti didactice de fiziologie si 8 carti stiintifice, din care mentionam *Bronhomotricitatea* (Ed. Viata Medicala Romaneasca, Bucuresti, 1998) si *Clinical Physiology of the Venous System* (Ed. Kluwer Academic Publishers, Boston, 2003), ambele distinse cu premiul Daniel Danielopolu al Academiei Romane.

Carti literare (eseuri si evocari):

Eseuri medicale si paramedicale (1998)

Respiratii aradene (2003)

Amintiri din Tara de Sus (2004)

Cu vant de sud-vest (2006)

Cu buna stiinta (2009)